

BÖLÜM 9

Yaşlılıkta Kriz ve Yas Kavramı

*Nihan DURGU¹
Müjde MORAN²*

Öğrenme Hedefleri

1. Yaşlılıkta kriz durumlarını tanımlayabilme
2. Yaşlılıkta kriz durumunda müdahaleleri uygulayabilme
3. Yaşlılıkta yas evrelerini sayabilme
4. Patolojik yası ayırt edebilme
5. Yas tutan yaşlı bireye yaklaşımda temel ilkeleri uygulayabilme

Bölüm Başlıkları

Giriş
Kriz Kavramı
Krizin evreleri
Yaşlılıkta Oluşabilecek Krizler
Krizdeki Yaşlı Bireyin Değerlendirilmesi
Krizde Müdahale Yöntemleri
Yas Kavramı
Kalıcı Karmaşık Yas ve Uzamış Yas Bozukluğu
Yas Tutan Yaşlılara Multidisipliner Yaklaşım
Örnek Vaka
Gözden Geçirme Soruları
Kaynaklar

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD., nihan_yalciner@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7430-9316

² Uz. Hemş., Mersin Üniversitesi Hastanesi Hemşirelik Hiz. Koordinatörlüğü, mujdemoran@mersin.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2150-0157

5. Sağlık çalışanı yas danışmanlığında hangi temel ilkeyi kullanmıştır?

- A. Kaybın nasıl gerçekleştiğine ilişkin detaylı bilgi alma
- B. Öfkenin ifade edilmesi
- C. Suçluluk duygusuna yönelik elinden geleni yaptığının vurgulanması
- D. Gerçekçi olamayan beklentileri destekleme
- E. Yaşamı için önemli olan kararları almasını engellenme

Cevap Anahtarı: 1-E, 2-B, 3-B, 4-D, 5-C

Kaynaklar

1. Stuart GW, Laraia MT. *Psychiatric Nursing*. Toronto: Mosby a Harcourt Health Sciences Company; 2001.
2. Varcarolis EM, Halter MJ. *Essentials of Psychiatric Mental Health Nursing. A Communication Approach to Evidence-Based Care*. St. Louis: Saunders Company; 2009.
3. Happell B, Sundram S, Wortans J, et al. Assessing nurse-initiated care in a mental health crisis assessment and treatment team in Australia. *Psychiatr Serv*. 2009; 60:1527.
4. Barton L. *Crisis In Organization II*. Cincinnati; South-Western College Publishing; 2001.
5. Guth D. *Organizational Crisis Experience and Public Relations Roles*. *Public Relations Review*; C. XXI; 1995. p.2.
6. Tüz M, Haşit G, İpçioğlu İ, Suher Karademirlidağ İ. *Kriz iletişimi ve Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını; 2019. p. 5.
7. Ziegler MS. *Theory-Directed Nursing Practice*. New York: Springer Publishing Company; 2005. p. 10-11.
8. Tutar H. *Kriz ve Stres Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2021. p. 66,240,277.
9. Caplan G. *Principles of preventive psychiatry*. NY: Basic Books; 1964.
10. Aguilera DC. *Crisis Intervention: Theory and Methodology*. St. Louis: Mosby; 1998.
11. Townsend MC. *Essentials of Psychiatric Mental Health Nursing: Concepts of Care in Evidence-Based Practice*, F. A. Davis Company; 2010.
12. Videbeck SL. *Psychiatric-Mental Health Nursing*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2020.
13. Bilir N, Paksoy EN. Yaşlılık Sorunları. Güler Ç, Akın L. (ed.) *Halk Sağlığı Temel Bilgiler* içinde. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2015.
14. Erdur BÖ, Doğan T. *Kriz Danışmanlığı*. Ankara: Pegem Akademi; 2020. p .364-365
15. Chenoveth J, Burdick L. The path to integration: Meeting the special needs of refugee elders in resettlement. *Refugee*. 2001; 20(1): 20-9.
16. Ayata R, Çamur G. Sosyal hizmet perspektifinden Covid-19 pandemi süreci ve sosyal sorunlara yönelik kriz değerlendirmesi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*. 2020; 1(1): 21-38.
17. Calbay H, Altay S, Özdemir A. Pandemi sürecinde çocuk ve yaşlı olmak. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*. 2021; 22: 85-95.

18. Moore RC, Hancock JT. Older adults, social technologies, and the Coronavirus pandemic: Challenges, strengths, and strategies for support. *Social Media Society*. 2020.
19. Aydın A. Yaşlıların Covid-19 pandemisi sürecinde yaşadıkları sağlık, sosyal ve ekonomik yönlü zorluklar. *Sağlık ve Toplum Dergisi*. 2022; 32(3): 34-47.
20. Şentürk Ü. *Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri*. Dora Yayınevi, Bursa; 2018. p. 77-78.
21. Shalev R, Yehuda A, McParlane R, *International Handbook of Human Respostise to Trauma*. London: Plenum Press; 2015. p. 421-438.
22. Gallo JJ, Busby-Whitehead J, Rabins PV. *Reichel's Care of the Elderly: Clinical Aspects of Aging*. Philadelphia: Wolters Klüwer; 2009.
23. Erikson EH, Erikson JM, Kivnick H. *Vital Involvement in Old Age: The Experience of Old Age in Our Time*. New York: Norton; 1986.
24. Baldwin BA. A paradigm for the classification of emotional crises: Implications for crisis intervention. *American Journal of Orthopsychiatry*. 1978; 48(3): 538-551.
25. Gürdal FY, Arıvanlı Çoban S, Savaş ve Yaşlıların Sağlığı. Özbek Güven G. (ed.) *Tıp, Savaş ve Etik* içinde. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2022. p. 21-24.
26. Sorenson SB. Suicide among the elderly: Issues factng public health. *Am J Public Health*. 1991; 81(9): 1109-1110
27. Fidaner C, Fidaner H. Dünyada yaşlı istismarı epidemiyolojisi. *Kriz Dergisi*. 1992; 1(1): 22-25.
28. Tiryaki A. Deliryum tedavisinde psikiyatri gözüyle. *Akademik Geriatri*. 2010.
29. Alıcılar HE, Çalışkan D. Alzheimer hastalığı ve korunma stratejileri. *STED*. 2021; 30(2): 107-115.
30. Erol S, Ergün A. Geriatrik palyatif bakım: Neden, nerede, ne zaman, nasıl ve kim tarafından verilmeli? *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*. 2019; 1(2): 38-48.
31. Tiftik S, Kayış A, İnandır, İ. Yaşlı bireylerde sistemsel değişiklikler, hastalıklar ve hemşirenin rolü. *Akademik Geriatri Dergisi*. 2012; (4): 1-11.
32. Çetin Altın A. Yaşlı bireylerde ilaç kullanımı ve hemşirenin rolü. *Akad Türk Geriatri Dergisi*. Poster Sunusu; 2012(15).
33. Geray YC. Halk Eğitimi. Ankara: İmaj Yayınları. 2002. p.7.
34. Smulders E, Weerdesteyn V, Groen BE, Duysens J, Eijsbouts A, Laan R, Van Lankveld W. Efficacy of a short multidisciplinary falls prevention program for elderly persons with osteoporosis and a fall history: A randomized controlled trial. *Archives of physical medicine and rehabilitation*. 2010; 91(11): 1705-1711.
35. Hiçdurmaz D. Yaşlılık Depresyonu ve Hemşirelik Bakımı; 2016.
36. Brooks SE, Burruss SK, Mukherjee K. Suicide in the elderly: A multidisciplinary approach to prevention. *Clinics in geriatric medicine*. 2019; 35(1): 133-145.
37. Çam C, Atay E, Işıklı B. Yaşlılarda yalnızlık ve yaşam kalitesi. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Sağlığı Dergisi*. 2018; 3 (2): 50-67.
38. Babacan GA, Duman M. Ülkemizde yaşlı bireylerde yalnızlık: Sistemik derleme. 10. İleri Yaş Sempozyumu. İzmir; 2017. p. 114.
39. Saygılı S. Yaşlılarda Psikiyatrik Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Korunma. Altındış M (ed.) *Yaşlılarda Güncel Sağlık Sorunları ve Bakımı* içinde. İstanbul: İstanbul Medikal Yayınları; 2013. p. 87-96.
40. Lorentz MM. Telenursing and home healthcare the many facet of technology. *Home Healthc Nurse*. 2008; 26: 237-243.

41. Soysal G. Koronavirüs salgını ve yalnızlık. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 2020; 5(7): 290-301.
42. Sapancalı F. Sosyal Dışlanma. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları; 2005. p.120.
43. Öztop H, Akkurt S. *Yaşlılıkta Uyum Sorunları, Yaşlılık: Disiplinler arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*. Velittin Kalıncara (ed.) Ankara: Nobel Yayıncılık; 2016.
44. Oriol W. *Psychological Issues for Older Adults in Disasters. Kmergency Services and Disasters Relief Branch Center for Mental Health Services (CMHS), Substance Abuse and Mental Health Services Administration*. Washington DC: Department of Health and Human Services; 1999.
45. Boylu A, Günay G. Life satisfaction and quality of life among the elderly: moderating effect of activities of daily living. *Turkish Journal of Geriatrics*. 2017; 20(1): 61-69.
46. Kılıç SP, Karadağ G, Koçak HS, Korhan EA. Evde yaşayan yaşlıların yalnızlık ve depresyon düzeyleri ile yaşlılık algılarının incelenmesi. *Türk Geriatri Dergisi*. 2014; 17(1): 70-76.
47. Kalkan M, Ersanlı E. *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açından Yaşlılık*. Pegem Akademi Yayıncılık; 2008.
48. Yıldırım B, Özkahraman Ş, Ersoy S. Yaşlılıkta görülen fizyolojik değişiklikler ve hemşirelik bakımı. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2012; 2(2): 19-23.
49. Koo JH, Son N, Yoo K. Relationship between the living-alone period and depressive symptoms among the elderly. *Archives of Gerontology and Geriatrics*. 2021; 94: 104341.
50. Rowe JW, Kahn RL. Successful aging. *Gerontologist*. 1997; 37: 433-440.
51. Tambağ H, Öz F. Grup psikoeğitiminin yaşlıların hemşirelik bakımında kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2016; 47-53.
52. Cheston R, Jones RA. Small-scale study comparing the impact of psycho-education and exploratory psychotherapy groups on newcomers to a group for people with dementia. *Aging & Mental Health*. 2009; 13: 420-425.
53. Kuyumcu ME, Yeşil Y, Cankurtaran M. Geriatrist gözüyle interdisipliner ekip. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 2012; 23(2): 115-23.
54. Çıraklı Ü, Çelik Y, Beylik U. Etkili ekip çalışmasının sağlıktaki önemi ve faydaları: Bir literatür çalışması. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*. 2015; 2(3): 140-146.
55. Welsh TJ, Gordon AL, Gladman JR. Comprehensive geriatric assessment-a guide for the non-specialist. *Int J Clin Pract*. 2014; 68(3): 290-293.
56. Acaroğlu R. Yaşlı Bireylerde Sağlık Eğitimi. *Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2002; (5)1.
57. Erdil F. Evde yaşlı bakımı: hemşirenin rolü. *Akad Türk Geriatri Dergisi*. 2012; 15.
58. Black MJ, Jacops-Matasarin E. *Medical Surgical Nursing*. 5th edition. W.B. Saunders Co; 1997.
59. Birla B. Ageing Population: Need for Formal Care Workers. S. Irudaya Rajan & Gayathri Balagopal (ed.) *Elderly Care in India*. Springer: Singapore; 2017. p. 69-76.
60. Bildik T. Ölüm, kayıp, yas ve patolojik yas. *Ege Tıp Dergisi*. 2013; 52(4): 223-229.
61. Çam MO, Bilge A, Keskin G. *Gidenler Geride Kalanlar: İnsan Yavrusu ve Ölüm Yarısını Sarmak*. 2. Baskı. Bassaray Yayınları; 2018.
62. Çolak GV, Hocaoğlu Ç. Kayıp ve yas: Bir gözden geçirme. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*. 2021; 3(1): 56-62.

63. Maraş GB. Terminal Dönemde Olan Yaşlıda Destek Bakım ve Ölüm Kavramı. Karadokovan A (ed.) *Yaşlıda Destek Bakım* içinde. Ankara: Akademisyen Kitabevi; 2020. p. 463-82.
64. Meichsner F, O'connor M, Skritskaya N, Shear MK. Grief before and after bereavement in the elderly: An approach to care. *American Journal of Geriatric Psychiatry*. 2020; 28(5): 560-569.
65. Karakuş G, Öztürk Z, Tamam L. Ölüm ve ölüm kaygısı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. 2012; 21(1): 42-79.
66. Maraş A. Komplike yas: Derleme ve vaka çalışması. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*. 2014; 1(1): 41-59.
67. Boelen PA, Lenferink LIM, Smid GE. Further evaluation of the factor structure, prevalence, and concurrent validity of DSM-5 criteria for Persistent Complex Bereavement Disorder and ICD-11 criteria for Prolonged Grief Disorder. *Psychiatry Research*. 2019; 273: 206-210.
68. Thiemann P, Street AN, Heath SE, et al. Prolonged grief disorder prevalence in adults 65 years and over: A systematic review. *BMJ Supportive & Palliative Care Published*. Online First: 11 March 2021. doi: 10.1136/bmjspcare-2020-002845.
69. Newson S, Boelen PA, Hek K, Hofman A, Tiemeier H. The prevalence and characteristics of complicated grief in older adults. *Journal of Affective Disorders*. 2011; 132(1-2): 231-238.
70. Yaşar AB, Usta D, Eroğlu MZ, Kavakcı Ö, Abamor AE, Tavacıoğlu E. Kalıcı komplike yas bozukluğu tedavisinde göz hareketleri ile duyarsızlaştırma ve yeniden işleme (EMDR)'nin hızlı etkinliği: İki olgu. *Düşünen Adam*. 2017; 30: 154-159.
71. Yazgan Ç. Yaşlılıkta yas. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2006; 7: 179-184.
72. Engin E. Anksiyete Bozuklukları ve OKB ile İlişkili Bozukluklar. Çam O, Engin E (ed.) *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Psikiyatri Hemşireliği Bakım Sanatı* içinde. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi; 2021. p. 285.
73. Kızılkaya M, Koştu N. Yaşlılıkta ölüm kavramı ve hemşirelik yaklaşımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2006; 9(4): 69-74.